



ORTAOKUL 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN VATANDAŞLIK ÜZERİNE METAFORİK ALGILARI

Banu BOĞAZLIYAN¹
Ali YILMAZ²

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim ikinci kademedeki Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersini alan öğrencilerin vatandaşlığa ilişkin metaforik algılarını belirlemektir. Çalışma 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Sivas il merkezinde, Ulaş ilçe merkezinde ve Ulaş ilçesinin Belde'sinde ki 4 farklı Ortaokulda yürütülmüştür. Araştırma bu okullarda eğitim- öğretime devam eden 8.sınıf öğrencilerinden toplam 97 kişilik bir grup üzerinde yürütülmüştür. Öğrencilerin araştırmaya dâhil edilmesinde, gönüllü olmaları dikkate alınmıştır. Araştırma kapsamındaki öğrencilere, boşluk doldurmalı ifadelerin yer aldığı formlar dağıtılmıştır. Bu formlar aracılığı ile öğrencilerin Vatandaşlık algısına ilişkin olarak geliştirdikleri metaforlar ve bu metaforların ortak özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde nitel araştırma desenine uygun olarak içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, öğrencilerin Vatandaşlık algılarına ilişkin olarak geliştirdikleri metaforlar üç kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler, "ilişkiler", "sistem", "hak-ödevler" şeklinde sıralanabilir.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık Algısı, Metafor, Ortaokul Öğrencileri

METAPHORICAL PERCEPTIONS OF SECONDARY SCHOOL 8TH GRADE STUDENTS TOWARD CITIZENSHIP

ABSTRACT

The aim of this study is to determine Citizenship and Democracy Education in secondary school students taking the course for the metaphorical sense of citizenship. The study was surveyed in city center of Sivas, in the town center and district in the center of town in four different secondary schools, in 2014-2015 academic year. The study was conducted on a group of 97 people from 8th grade students attending these schools academic. Volunteer students were included in the study. In the scope of the research, the forms containing the vacancy statements were distributed to the students. The metaphors and their common features were identified by means of these forms. Content analysis method was used to analyze the data. As a result of analysis students' metaphors were collected under three categories. These categories are "relationships", "system", "right-homework".

Keywords: The perception of citizenship, metaphor, secondary school students

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: banu35bogazliyan@gmail.com

² Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, e-posta: ayilmaz@marmara.edu.tr

1. GİRİŞ

Anayasası bulunan ülkelerde yaşayan bireylerin devlet tarafından tanımlanmış olan bazı haklardan yararlanabilmeleri için söz konusu ülkelere vatandaşlık bağı ile bağlanmış olmaları gerekmektedir. Anayasal olarak herhangi bir ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlı olan insanlar “vatandaş” olarak tanımlanmaktadır. Vatandaşlık hakkını elde etme ya da vatandaşlık haklarının bir parçası haline gelmesi ise vatandaşlığı ifade etmektedir. Bu kapsamda günümüzde vatandaşlık hakkı doğumdan itibaren doğrudan kazanılabildiği gibi, insanlar bazen başka ülkelerin de vatandaşı olabilmekte, kendi ülkelerinin vatandaşlıklarından çıkabilmekte ya da birden fazla ülkenin vatandaşı (çifte vatandaşlık) olabilmektedirler (Çubukçu, 2013: 149).

Günümüzde bazı sosyo-kültürel, siyasi ve sosyal değişimlere paralel olarak vatandaşlık olgusuna yüklenen anlamlar da farklılaşmıştır. Bunun yanında devletler arasındaki kültürel farklılıklar da vatandaş kavramına yüklenen anlamların ülkeler arası farklılıklar göstermesine zemin hazırlamıştır. Yeni vatandaşlık kavramlarının başında çok kültürlü vatandaşlık, ekolojik vatandaşlık, sosyal vatandaşlık, dijital vatandaşlık, etkin vatandaşlık, çevresel vatandaşlık ve küresel vatandaşlık gibi vatandaşlık kavramları gelmektedir (Balbağ ve Türkcan, 2017: 219; Kaymakcan ve Meydan, 2010: 29). Kan (2009a: 25). Günümüzde birden fazla vatandaşlık tanımı ve kavramı ortaya çıkmasının temelinde geleneksel vatandaşlık tanımlarının küresel gelişmelerin yaşandığı bir dünya düzeninde vatandaşlığı tanımlamada yetersiz kalmasının yattığını belirtmiştir.

Ülkelerin devamlılıklarını sağlayabilmeleri ve ülke içindeki farklılıkları ortak amaçlar dâhilinde birleştirebilmeleri insanlara iyi bir vatandaşlık bilinci kazandırılması ile mümkündür (Hablemitoğlu ve Özmete, 2012: 39). Vatandaşlık bilincinin şekillenmesi ve içselleştirilmesi ise toplum içerisinde vatandaşlığa ilişkin yeterliklerin kullanılması ve desteklenmesi ile mümkündür. Bu nedenle vatandaşlık olgusuna yönelik bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazanılmasında okulda alınan eğitim ve ders dışı etkinliklere katılım da önemli bir yere sahiptir (Ersoy, 2012: 2111). Bu nedenle gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun ülkeler vatandaşlarında insan hakları ve vatandaşlık bilincini geliştirmeye yönelik eğitimler vermektedir (Toraman ve Gözütok, 2014: 955). Vatandaşlık bilincinin geliştiği ve şekillendiği okul dışı ortamların başında aile gelmektedir (Ersoy, 2012: 2111). Çünkü aile çocukların kişilik gelişimlerinin şekillendiği ve toplumsal değer yargılarının geliştiği ilk kurum olarak nitelendirilmektedir (Yavuz ve diğerleri, 2016: 39).

Vatandaşlık kavramı bazı değerlere sahip olma sorumluluğunu da beraberinde getirmektedir. Vatandaşlık kavramının içinde barındırdığı değerler ulusal ve evrensel değerler olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. Demokratik yönetim tarzının benimsendiği ülkelerde söz konusu değerler arasında herhangi bir tezatlık bulunması söz konusu değildir (Kan, 2009b: 898).

Günümüzde küresel çapta yaşanan sosyal, ekonomik ya da siyasal problemlere bağlı olarak dünya genelinde insanların sürekli nüfussal hareketlere maruz kaldıkları bilinmektedir. Ülkelerde nüfus dengelerinin değişmesine paralel olarak bazı toplumsal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan toplumsal problemlerin önüne geçilebilmesi için sorunlar karşısında ortak düşüncelere sahip ve ortak hareket edebilen insanlar yetiştirilmesi önemli bir konudur (Topkaya ve Coşkun, 2016: 238). Ortak görüş birliğine sahip olmanın yanında ortak hareket etme becerisi yüksek bireyler yetiştirebilmenin temelinde vatandaşlık bilinci yüksek nesiller yetiştirmek büyük önem arz etmektedir. Bunun sağlanabilmesi için öncelikli olarak küçük yaşlardan itibaren insanların vatandaşlık algılarının belirlenmesi, elde edilen bulgular ışığında eğitim programları ve çözüm öneriler geliştirilmesine gereksinim duyulmaktadır. Yılmaz ve diğerleri (2009: 77) tarafından yapılan araştırmada da gençlerin vatandaşlık kavramını algılama biçimlerinin günümüz vatandaşlık eğitiminin etkinliği hakkında bilgi vereceğine vurgu yapılmıştır. Buna karşılık literatürde küçük yaş gruplarında bulunan bireylerin vatandaşlık kavramına ilişkin algılarının ele alındığı araştırmaların sınırlı olduğu görülmüştür.

Metaforlar eğitimi destekleyen teorilerin anlaşılmasında kullanılan araçlardır. Metaforlar bilinen anlamları yok sayarak kendiliğinden ve kişinin imge dünyasına göre yeni anlamlar kurmasını sağlar, kurgulanan anlamsal alanlar arasında yer değiştirmeler oluşur ve anlamın taşınmasıyla yapılan metafor başka bir ifadedeki tecrübenin bir boyutunu anlamamıza izin verir (Radman, 1997; Şevki, 2009; Eaglestone, 2009). Ayrıca metaforlar; eğitimde verilecek değerlerin sezdirilmesi açısından ve bireyin kendini ve algısını ifade etmesi açısından önemlidir (Morgan, 1980; Ortony, 2002). Dolayısıyla metafor aracılığıyla bilgi edinme eğitimin her kademesinde kullanılabilir (Botha, 2009). Çünkü metaforlarla öğrencilerin okula, derse ya da öğretmene ilişkin zihinsel algılarını belirlemek mümkündür. Bu imgeler ve oluşturdukları kurgunun olumlu-olumsuz olması durumu da eğitime doğrudan etki etmektedir. Bu bağlamda metaforlar eğitimin içinde uygulamalı olarak kullanılabilmesi gibi eğitimi oluşturan unsurlara ilişkin algıların ortaya çıkarılmasında da kullanılabilir. Bu sebeple bu araştırmada ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık üzerine metaforik algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu açıdan bu çalışma; vatandaşlık ve sosyal bilgileri eğitim programı geliştirme konusunda yayınlanan makalelerin bir devamı ve tamamlayıcısı niteliğinde sayılabilir. Son yıllarda komşu ülkelerde yaşanan iç savaşlar düşünüldüğünde bu olaylardan doğrudan etkilenen özellikle çocuk, kadın ve yaşlılara karşı göstermiş olduğumuz devlet politikası-bireysel duruşun şekillenmesi noktasında bu çalışmanın bu alanda yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda, araştırma yaklaşımını belirleyen ve araştırmanın aşamalarını bu yaklaşım çerçevesinde tutarlı olmasını sağlayan bir strateji olarak kabul edilen araştırma desenleri kullanılır. Bu çalışmada olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışma 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Sivas il merkezinde bulunan Cumhuriyet Üniversitesi Vakfı Özel Mahir Sevim Özdoğan Ortaokulu, Ulaş ilçesinde bulunan Vali Lütfi Tuncel Ortaokulu, Ulaş ilçesi Baharözü Beldesinde bulunan Baharözü Ortaokulu ve Yenikarahisar Beldesinde bulunan Yenikarahisar Mehmet Ali Demet Ortaokulu bünyesinde yürütülmüştür. Araştırma kapsamında bu okullarda Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersine devam eden 8. sınıf öğrencileri araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın katılımcıları amaçlı örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Öğrencilerin araştırmaya dâhil edilmesinde, gönüllü ve istekli olmaları dikkate alınmıştır. Toplam 97 öğrenciden görüş alınmıştır. Örneklem grubunun özellikleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.Çalışma Grubunun Özellikleri

Cinsiyet	Yaşadığı Yerleşim Yeri		
	Vilayet (İl)	İlçe	Belde
Kız	17	9	18
Erkek	7	15	12

Tablo 1’de görüldüğü gibi, katılımcıların 34’ü erkek ve 44’ü kız öğrenciden oluşurken bu öğrencilerin ikamet yeri ayrımı da şöyledir; vilayet de ikamet eden 7 erkek, 17 kız, ilçede ikamet eden 15 erkek, 9 kız ve belde de ikamet eden 12 erkek, 18 kız öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde “Kolay ulaşılabilir durum örnekleme” kullanılmıştır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Örnekleme yer alan tüm öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili zihinlerindeki metaforları belirlemek amacıyla kendilerine sorulmak üzere sorular hazırlanmıştır. Soruların hazırlanmasında, literatürdeki mevcut çalışmalar incelenmiş ve üç farklı eğitim bilimleri uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Bu doğrultuda bir veri toplama formu hazırlanmış ve öğrencilere “Vatandaşlık..... a/e benzer, çünkü” biçimindeki eksik bırakılmış bir cümlenin yer aldığı formlar verilmiş, formda yer alan bu boşlukları bir ders süresince hissettikleri gibi doldurmaları istenmiştir. Bu formdan elde edilen veriler nihai olarak araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur.

2.4. Veri Toplama Süreci ve Analizi

Verilerin analiz edilmesi aşamasında katılımcılar tarafından üretilen metaforlar dört aşamada incelenmiştir (Saban, 2008). İlk olarak kodlama ve eleme aşamasında katılımcılar tarafından geliştirilen metaforlar belli bir sıraya konmuş ve geçici bir liste oluşturulmuştur. Bu liste oluşturulurken katılımcıların belirttikleri metaforu açıklama biçimleri ile ifade edebilme becerileri irdelenmiştir. Bu işlem yapılırken doldurulmayan ve geçersiz sayılan formlar elenmiştir. Toplanan 97 formun 19 tanesi amaca uygun doldurulmadığı için değerlendirme dışı bırakılmış ve 78 öğrencinin formu değerlendirmeye alınmıştır. Veri toplama aracının geçerlik işlemleri için elde edilen veriler ayrıntılı biçimde raporlaştırılarak, sonuçlara nasıl ulaşıldığı açık biçimde anlatılmıştır. Çünkü Yıldırım ve Şimşek’in (2005: 257) belirttiği gibi, nitel araştırmaların geçerliğinin sağlanmasında araştırmacı elde ettiği verileri ayrıntılı olarak rapor eder ve sonuçlara nasıl ulaştığını açıklar. İncelemeler sonucunda toplamda 65 farklı metafor elde edilerek 65 metaforu en iyi temsil eden ifadelerin listesi yani “örnek metafor listesi” oluşturularak katılımcıların metafor imgelerinden vatandaşlık kavramını nasıl kavramsallaştırdığı belirlenmiştir. Nicel araştırmalardaki iç geçerliliğe benzeyen nitel araştırmalarda güvenilirlik, “katılımcıların yorumlarını” araştırmaya doğrudan koyar (Thomas ve Magilvy, 2011). Bu doğrultuda araştırma sonuçlarının geçerliğini sağlamak amacıyla, verilerin analiz süreci şeffaf ve detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla ortaya çıkan metafor imgelerinin belirlenen kategorileri temsil etme durumunu teyit etmek için eğitim bilimleri uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu aşamada ham metafor imgeleri ve kavramsal kategorilerin yer aldığı listeler başka bir uzmana verilmiş ve bunları eşleştirmeleri istenmiştir. Ardından bu iki kodlayıcının (araştırmacı ve akademisyen) kategorileri karşılaştırılmıştır. Kodlayıcılar arasındaki tutarlılık anlamında güvenilirliği belirlemek için Miles & Huberman (1994) tarafından önerilen formül (güvenirlik=uzlaşma sayısı/(uzlaşma sayısı+uzlaşmama sayısı)) kullanılarak kodlayıcılar arasındaki uyum hesaplanmıştır. Kodlayıcılar arası uyum 0,90 olarak çıkmıştır. Bu durum tutarlılığın yüksek olduğunu

göstermiştir. Nitel araştırmalarda kodlayıcılar arasındaki uyumun %90 ve üzerinde olması istenilen güvenilirliğin sağlandığı anlamına gelmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Ayrıca, verilerin sunulmasında, yüzde, frekans vb. betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Araştırmada geçerlilik ve güvenilirliği sağlayabilmek adına süreci eleştirel olarak sorgulamış, sürekli uzman görüşlerine başvurarak analizlerin yorumların gerçeği yansıtıp yansıtmadığının teyit edilmesi sağlanmıştır. Son olarak “araştırma sonuçlarına nasıl ulaşıldığı” ve “yapılan çıkarımlara ilişkin kanıtlar” üçüncü kişilerin de süreci anlayabileceği açıklıkta ve ayrıntıda sunulmasına özen gösterilmiştir. Öğrencilerin Vatandaşlık algılarına ilişkin görüşleri metaforlar aracılığı ile belirlenmiştir. Öğrencilerin metaforlara ilişkin görüşleri sunulurken kodlamalar kullanılmıştır. Kodlamada kullanılan ilk harf ve rakam öğrenciyi ve sırasını (Ö1= Öğrenci 1) , ikinci harf öğrencinin cinsiyetini (E= Erkek, K= Kız), son harf ise öğrencinin ikamet ettiği yeri (V= Vilayet, İ= İlçe, B= Belde) ifade etmektedir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde çalışma grubunda yer alan ilköğretim öğrencilerinin Vatandaşlık algılarına yönelik olarak geliştirdikleri metaforlar ve metaforlara ilişkin olarak yapmış oldukları açıklamalar yer almaktadır. Araştırmaya 97 gönüllü öğrenci katılmıştır. Katılımcılardan elde edilen verilerden 19 tanesi amaca uygun doldurmadığı için değerlendirme dışı bırakılmıştır, toplam 78 form değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcıların 34’ü erkek ve 44’ü kız öğrenciden oluşurken bu öğrencilerin ikamet yeri ayrımı da şöyledir; vilayet de ikamet eden 7 erkek, 17 kız, ilçede ikamet eden 15 erkek, 9 kız ve belde de ikamet eden 12 erkek, 18 kız öğrencinin verileri analiz edilmiştir.

Araştırma katılımcısı 34 erkek öğrencinin verileri yorumlandığında 11 öğrencinin metaforları, benzetme yönleri dikkate alındığında “Sistem” kategorisini oluşturmuştur. Benzetme yönleri; “komplekslik, düzen, sistem, süreklilik, bilgilenme, değişim, değişim, sorumluluk, sistem, süreklilik, süreklilik” den oluşmuştur. 8 öğrencinin metaforları, benzetme yönü açısından “Hak-ödev” kategorisini meydana getirmiştir. Benzetme yönleri; “hak, ihtiyaç, bilgi, yaşam, adalet, var olmanın getirdiği haklar, özgürlük, öğrenebilirlik” den oluşturmuştur. 15 öğrencinin metaforları, benzetme yönü açısından “İlişkiler” kategorisini oluşturmuştur. Benzetme yönleri; “sorumluluk, her yerde olmak, sorumluluk, saflık, sorumluluk, iyilik, sorumluluk, dayanışma, sorumluluk, bireyler arası ilişki, sorumluluk, birey-toplum ilişkisi, sorumluluk, etkileşim, sorumluluk”dan oluşmuştur.

Araştırma katılımcısı 44 kız öğrencinin verileri yorumlandığında 5 öğrencinin metaforları, benzetme yönleri dikkate alındığında “Sistem” kategorisini oluşturmuştur. Benzetme yönleri; “süreklilik, güdülme, süreklilik, işlev, uyum” dan oluşmuştur. 8 öğrencinin metaforları, benzetme yönü açısından “Hak-ödev”

kategorisini meydana getirmiştir. Benzetme yönleri; “ihtiyaç, sorumluluk, görev, çeşitlilik, ihtiyaç, çeşitlilik, seçim, çeşitlilik” den oluşmuştur. 31 öğrencinin metaforları, benzetme yönü açısından “İlişkiler” kategorisini oluşturmuştur. Benzetme yönü açısından; “sorumluluk(bireyler arası), sorumluluk (devlet-birey karşılıklı), sorumluluk (devlet-birey karşılıklı), sorumluluk (bireylerarası), sorumluluk (devlet-birey karşılıklı), dayanışma, birey-toplum ilişkisi, birey-toplum ilişkisi, birey-toplum ilişkisi, sorumluluk (devlet-birey karşılıklı), fedakârlık, birey-toplum ilişkisi, sorumluluk, birey-toplum ilişkisi, birey-toplum ilişkisi, birey-toplum ilişkisi, sorumluluk (devlet-birey karşılıklı), farklılık, dayanışma, farklılık, sorumluluk (devlet-birey karşılıklı), birey-toplum ilişkisi, birey-toplum ilişkisi, sorumluluk, sorumluluk, birey-toplum ilişkisi, sorumluluk, sorumluluk, bireyler arası ilişkiler, sorumluluk, birey-toplum ilişkisi, sorumluluk”dan oluşmuştur.

Tablo 2: Cinsiyetlere Göre Sistem Kategorileri

Sıra	Cinsiyet	Vilayet/İlçe/Belde	Metafor	Benzetme Yönü	Kategori
1	E*	V*	Matematik	Komplekslik	Sistem
2	E	V	Hukuk	Düzen	Sistem
3	E	V	Vücut	Sistem	Sistem
4	E	İ	Hayat	Süreklilik	Sistem
5	E	İ*	Kitap	Bilgilenme	Sistem
6	E	İ	Su	Değişim	Sistem
7	E	İ	Hava Durumu	Değişim	Sistem
8	E	İ	Ağaç Yaprağı	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	Sistem
9	E	B*	Vücut	Sistem	Sistem
10	E	B	Çiçek	Süreklilik	Sistem
11	E	B	Gölge	Süreklilik	Sistem
12	K*	V	Ay	Süreklilik	Sistem
13	K	V	Güneş	Süreklilik	Sistem
14	K	V	Koyun-Çoban	Güdülmek	Sistem
15	K	İ	Beyin	İşlev	Sistem
16	K	İ	Güneş Sistemi	Uyum	Sistem

Tablo 3: Cinsiyetlere Göre Hak-Ödev Kategorisi

Sıra	Cinsiyet	Vilayet/İlçe/Belde	Metafor	Benzetme Yönü	Kategori
1	E	İ	Demokrasi	Hak	Hak- ödev
2	E	İ	Gündelik Bilgi	İhtiyaç	Hak-ödev
3	E	İ	Ders	Bilgi	Hak-ödev
4	E	İ	Dünya	Yaşam	Hak-ödev
5	E	İ	Terazi	Adalet	Hak-ödev
6	E	B	Çocuk	Var olmanın getirdiği haklar	Hak-ödev

* E: Erkek, K: Kız, V: Vilayet, İ: İlçe, B: Belde

7	E	B	Kuş	Özgürlük	Hak-ödev
8	E	B	Hiç	Öğrenilebilirliği	Hak-ödev
9	K	V	Su - Gözlük	İhtiyaç	Hak-ödev
10	K	V	İnsanlık	Sorumluluk	Hak-ödev
11	K	İ	İş	Görev	Hak-ödev
12	K	İ	Hayat	Çeşitlilik	Hak-ödev
13	K	İ	Toplum	İhtiyaç	Hak-ödev
14	K	B	Kitap	Çeşitlilik	Hak-ödev
15	K	B	Yol Ayrımı	Seçim	Hak-ödev
16	K	B	Rüzgâr	Çeşitlilik	Hak-ödev

Tablo 4: Cinsiyetlere Göre İlişkiler Kategorisi

Sıra	Cinsiyet	Vilayet/İlçe/Belde	Metafor	Benzetme Yöntü	Kategori
1	E	V	Karıncı Kolonisi	Sorumluluk (bireyler arası)	İlişkiler
2	E	V	Suriyeliler	Her yerdeler	İlişkiler
3	E	V	Çıkar İlişkisi	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
4	E	V	İşçi	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
5	E	İ	Temiz Su	Saflık	İlişkiler
6	E	İ	Güzellik	İyilik	İlişkiler
7	E	İ	Sorumluluk	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
8	E	İ	Orman	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
9	E	İ	Kardeşlik	Dayanışma	İlişkiler
10	E	B	İnşaat	Sorumluluk (bireyler arası)	İlişkiler
11	E	B	Yol	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
12	E	B	Arkadaşlık	Bireyler Arası İlişkiler	İlişkiler
13	E	B	Millet	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
14	E	B	Dostluk	Sorumluluk	İlişkiler
15	E	B	Ev	Etkileşim	İlişkiler
16	K	V	Yap-boz parçaları	Sorumluluk (bireyler arası)	İlişkiler
17	K	V	Tarih	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
18	K	V	Öğrencilik	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
19	K	V	Vicdan	Sorumluluk (bireyler arası)	İlişkiler
20	K	V	Su	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
21	K	V	Halka	Dayanışma	İlişkiler
22	K	V	Sorumluluk	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
23	K	V	Yardımlaşma	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
24	K	V	Hak-Özgürlük	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
25	K	V	Doktorluk	Fedakârlık	İlişkiler
26	K	V	Sorumluluk	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
27	K	V	Görev	Sorumluluk	İlişkiler
28	K	İ	Sevgi - Saygı	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
29	K	İ	Dayanışma	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
30	K	İ	Bulutlar	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
31	K	İ	Deniz	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
32	K	B	Parmak	Farklılık	İlişkiler
33	K	B	Kardeşlik	Dayanışma	İlişkiler
34	K	B	Öğrenci	Farklılık	İlişkiler
35	K	B	Öğrenci	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler

36	K	B	Çiçek	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
37	K	B	Orman	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
38	K	B	Tükenmez Kalem	Sorumluluk	İlişkiler
39	K	B	Hayat	Sorumluluk	İlişkiler
40	K	B	Arkadaşlık	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
41	K	B	Cumhurbaşkanı	Sorumluluk	İlişkiler
42	K	B	Adalet	Sorumluluk	İlişkiler
43	K	B	Aile Bireyleri	Bireyler Arası İlişkiler	İlişkiler
44	K	B	Ev	Sorumluluk	İlişkiler
45	K	B	Organlar	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
46	K	B	Bayrak	Sorumluluk	İlişkiler

Tablo 5: Frekans Değerli Metafor Algıları

Sıra	Metafor	Frekans	Sıra	Metafor	Frekans
1	Adalet	1	34	İnşaat	1
2	Ağaç Yaprığı	1	35	İş	1
3	Arkadaşlık	2	36	İşçi	1
4	Ay	1	37	Kardeşlik	2
5	Bayrak	1	38	Karınca Kolonisi	1
6	Beyin	1	39	Kitap	2
7	Bulutlar	1	40	Koyun-Çoban İlişkisi	1
8	Cumhurbaşkanı	1	41	Kuş	1
9	Çıkar İlişkisi	1	42	Matematik	1
10	Çiçek	2	43	Millet	1
11	Çocuk	1	44	Orman	2
12	Dayanışma	1	45	Öğrenci	2
13	Demokrasi	1	46	Öğrencilik	1
14	Deniz	1	47	Parmak	1
15	Ders	1	48	Rüzgâr	1
16	Doktorluk	1	49	Sevgi - Saygı	1
17	Dostluk	1	50	Sorumluluk	3
18	Dünya	1	51	Su	2
19	Ev	2	52	Su - Gözlük	1
20	Aile Bireyleri	1	53	Suriyeliler	1
21	Gölge	1	54	Tarih	1
22	Görev	1	55	Temiz Su	1
23	Gündelik Bilgi	1	56	Terazi	1
24	Güneş	1	57	Toplum	1
25	Güneş Sistemi	1	58	Tükenmez Kalem	1

26	Güzellik	1	59	Vicdan	1
27	Hak-Özgürlük	1	60	Vücut	2
28	Halka	1	61	Vücuttaki Organlar	1
29	Hava Durumu	1	62	Yap-boz parçaları	1
30	Hayat	3	63	Yardımlaşma	1
31	Hiç	1	64	Yol	1
32	Hukuk	1	65	Yol Ayrımı	1
33	İnsanlık	1			

Tabloda da görüldüğü gibi değerlendirmeye alınan öğrencilerin verilerine göre toplam 65 metafor kullanmıştır. Arkadaşlık, ev, çiçek, kardeşlik, kitap, orman, öğrenci, su, vücut metaforu 2'şer kez kullanılmış; hayat ve sorumluluk metaforları ise 3'er kez kullanılmıştır.

Tablo 6: Vilayet Merkezindeki Erkek Öğrencilerin Metafor Algıları

Sıra	Cinsiyet	Vilayet	Metafor	Benzetme Yönü	Kategori
1	E	V	Matematik	Komplekslik	Sistem
2	E	V	Karınca Kolonisi	Sorumluluk (bireyler arası)	İlişkiler
3	E	V	Hukuk	Düzen	Sistem
4	E	V	Vücut	Sistem	Sistem
5	E	V	Suriyeliler	Her yerdeler	İlişkiler
6	E	V	Çıkar ilişkisi	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
7	E	V	İşçi	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler

Vatandaşlık algısına ilişkin olarak 'matematik' metaforunu geliştiren öğrenci (Ö1-EV) benzetme gerekçesini 'çözdüğünü sanırsın ama yolun başındasındır' şeklinde açıklamıştır. Bir diğer öğrenci (Ö2-EV), 'karınca kolonisi' metaforunu 'tek kişinin birşey yapması yetmeyeceği gibi herkesin aynı şeyi de yapması yetmez. Gereken şey ise herkesin doğru şeyi yapması gerek. Bunun devamlılığı sağlanamadığı gibi bir anda yok da edilemez. Sürecin koloniden bir şeyler getireceği gibi götüreceği şeylerde olur' şeklinde açıklamıştır. Başka bir öğrenci (Ö5-EV), 'Suriyeliler' metaforunu 'nereye baksam onları görürüm' şeklinde açıklamıştır. (Ö6-EV) öğrenci, 'çıkar ilişkisi' metaforunu 'karşılıklı çıkarları gözetir, eğer vergileri öder, oy kullanır, askere gidersek devlet olabildiğince bizi gözetir, korur ve refah seviyesi yüksek bir hayat vaat eder' şeklinde açıklamıştır. (Ö7-EV) öğrenci, 'işçi' metaforunu kullanmış ve 'ülkemizi fabrikaya ve vatandaşları işçilere benzetirsek her bir işçinin hakları ve sorumlulukları vardır. Her işçi sorumlulukları yerine getirirse fabrika olması gereken biçimde çalışır' diyerek açıklama yapmıştır.

Tablo 7: İlçe Merkezindeki Erkek Öğrencilerin Metafor Algıları

Sıra	Cinsiyet	İlçe	Metafor	Benzetme Yönü	Kategori
1	E	İ	Demokrasi	Hak	Hak- ödev
2	E	İ	Genel Bilgi	İhtiyaç	Hak-ödev
3	E	İ	Temiz Su	Saflık	İlişkiler
4	E	İ	Güzellik	İyilik	İlişkiler
5	E	İ	Sorumluluk	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
6	E	İ	Hayat	Süreklilik	Sistem
7	E	İ	Orman	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
8	E	İ	Kardeşlik	Dayanışma	İlişkiler
9	E	İ	Ders	Bilgi	Hak-ödev
10	E	İ	Kitap	Bilgilenme	Sistem
11	E	İ	Dünya	Yaşam	Hak-ödev
12	E	İ	Su	Değişim	Sistem
13	E	İ	Hava Durumu	Değişim	Sistem
14	E	İ	Terazi	Adalet	Hak-ödev
15	E	İ	Ağaç Yaprağı	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	Sistem

Vatandaşlık algısına ilişkin ilçe merkezindeki okulda 'hayat' metaforunu geliştiren (Ö13-Eİ) öğrenci 'eğer hayat döngüsünden çıkılırsa o sistem durur ve dünya o kişi için çekilmez hale gelir' şeklinde açıklamıştır. Bir diğer öğrenci (Ö15-Eİ), 'kardeşlik' metaforunu geliştirmiş ve 'kardeşlik gibi sanki haklarımızı savunan biri varmış' şeklinde açıklamıştır. (Ö17-Eİ) öğrenci, 'kitap' metaforunu 'okudukça bilgileniriz' şeklinde açıklamıştır. (Ö18-Eİ) öğrenci, 'dünya' metaforunu 'gece, gündüz, yangın, sevinç, dram, korku gibi her şeyin beraber olması' şeklinde açıklamıştır. (Ö20-Eİ) öğrenci, 'hava durumu' metaforunu 'sürekli durumunun değişmesi' şeklinde açıklamıştır. (Ö21-Eİ) öğrenci, 'terazi' metaforunu 'içinde adalet vardır' şeklinde açıklamıştır.

Tablo 8: Belde Merkezindeki Erkek Öğrencilerin Metafor Algıları

Sıra	Cinsiyet	Belde	Metafor	Benzetme Yönü	Kategori
1	E	B	Vücut	Sistem	Sistem
2	E	B	İnşaat	Sorumluluk (bireyler arası)	İlişkiler
3	E	B	Yol	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
4	E	B	Arkadaşlık	Bireyler Arası İlişkiler	İlişkiler
5	E	B	Millet	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
6	E	B	Dostluk	Sorumluluk	İlişkiler
7	E	B	Ev	Etkileşim	İlişkiler
8	E	B	Çocuk	Var olmanın getirdiği haklar	Hak-ödev
9	E	B	Kuş	Özgürlük	Hak-ödev
10	E	B	Hiç	Öğrenilebilirliği	Hak-ödev
11	E	B	Çiçek	Süreklilik	Sistem
12	E	B	Gölge	Süreklilik	Sistem

Vatandaşlık algısına ilişkin olarak belde merkezindeki okulda ‘inşaat’ metaforunu geliştiren (Ö24-EB) öğrenci ‘inşaatın bir tahtası yada tuğlası olmasa ya da kolu misal yıkılabilir, insanların hepsinin birbirlerine ihtiyacı vardır, herkes birbirini tamamlar eksiklerini giderir, ihtiyaçlarını giderir’ şeklinde açıklamıştır. Bir diğer öğrenci (Ö27-EB), ‘millet’ metaforunu kullanmış ve ‘bir millette ki bireyler görevlerini bilirse o halkın huzuru, neşesi olur’ şeklinde açıklamıştır. (Ö28-EB) öğrenci ‘dost’ metaforunu geliştirmiş ve ‘her insanın arkadaş veya dostu olmalıdır, insan onlarsız yapamaz ve insan arkadaş ve dostlarıyla yardımlaşır’ şeklinde açıklamıştır. Bir diğer öğrenci (Ö31-EB) ‘kuş’ metaforunu kullanmış ve ‘özgür ve hürdür, gidemeyeceği ulaşamayacağı yer yoktur’ diyerek açıklamıştır. Başka bir öğrenci (Ö32-EB), metafor olarak ‘hiçlik’ yani ‘hiçbir şeye benzemez’i geliştirmiştir ve ‘toplum içindeki hareketlerimizi davranışlarımızı konuşmamızı zamanla öğrenebiliriz, vatandaşlık zamanla öğrenilecek bir şey olduğundan aile ortamında da öğrenildiğinden, vatandaşlık bir şeye benzemez’ şeklinde açıklama yapmıştır. Başka bir öğrenci (Ö34-EB) ‘gölge’ metaforunu geliştirmiş ve ‘ne zaman bir yere gitsek hep peşimizdedir, güneş batsa da ışık olunca yine çıkar, hep peşimizdedir, bizi bırakmaz’ şeklinde açıklamıştır.

Tablo 9: Vilayet Merkezindeki Kız Öğrencilerin Metafor Algıları

Sıra	Cinsiyet	Vilayet	Metafor	Benzetme Yöni	Kategori
1	K	V	Yap-boz parçaları	Sorumluluk (bireyler arası)	İlişkiler
2	K	V	Tarih	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
3	K	V	Öğrencilik	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
4	K	V	Su - Gözlük	İhtiyaç	Hak-ödev
5	K	V	Vicdan	Sorumluluk (bireyler arası)	İlişkiler
6	K	V	Su	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
7	K	V	Halka	Dayanışma	İlişkiler
8	K	V	Ay	Süreklilik	Sistem
9	K	V	Güneş	Süreklilik	Sistem
10	K	V	Sorumluluk	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
11	K	V	İnsanlık	Sorumluluk	Hak-ödev
12	K	V	Koyun-Çoban	Güdülmek	Sistem
13	K	V	Yardımlaşma	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
14	K	V	Hak-Özgürlük	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
15	K	V	Doktorluk	Fedakârlık	İlişkiler
16	K	V	Sorumluluk	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
17	K	V	Görev	Sorumluluk	İlişkiler

Vatandaşlık algısına ilişkin olarak İl merkezinde ki okulda metafor geliştiren (Ö1-KV) öğrenci, ‘yapboz parçaları’ metaforunu ‘birbirleriyle uyum içinde olmazsa toplumda sorunlar çıkar, herkes görevini yerine getirirse huzurlu bir ortam olur’ diyerek açıklamıştır. Bir diğer öğrenci (Ö2-KV), oluşturduğu ‘tarih’ metaforunu ‘tarih gibi hiçbir zaman durağan değildir, gün geçtikçe biter zannedersin, yaşın ilerledikçe daha fazla sorumluluk gelir, herkesin ayrı sorumlulukları vardır, hepsinin sonucu aynıdır’ şeklinde açıklamıştır. Başka bir öğrenci (Ö3 -KV), geliştirdiği ‘öğrencilik’ metaforunu ‘öğrencinin öğretmene karşı yerine getirmesi gereken sorumlulukları olduğu gibi vatandaşın da ülkesine karşı sorumlulukları vardır’ diyerek açıklamıştır. Diğer bir (Ö5-KV) öğrenci, oluşturduğu ‘vicdan’ metaforu ‘yasalar önünde veya yasalar olmaksızın yerine getirmemiz gereken sorumluluklarımız vardır, biz bu sorumlulukları yerine getirirsek vicdanımız rahat olacaktır’ şeklinde açıklamıştır. Öğrenci (Ö7-KV) geliştirdiği ‘halka’ metaforunu ‘halkalar bir araya geldikçe güçlenir ve zincirleri oluşturur’ diyerek açıklamıştır. Öğrenci (Ö8-KV) ‘ay’ olarak geliştirdiği metaforunu ‘gündüzleri onu göremesek de orada olduğunu biliriz’ şeklinde açıklamıştır. Öğrenci (Ö9-KV) oluşturduğu ‘güneş’ metaforunu ‘güneş gibi her zaman parıldar ve her gün doğar’ demiştir. Öğrenci (Ö12-KV) geliştirdiği ‘koyun-çoban ilişkisi’ metaforunu ‘vatandaş ortama, devlete, yönetime hatta belki de yönetimin başındaki kişiye bağlıdır, bir çoban koyunlarını güder, bir çoban koyunlarını yönetir ve gitmelerini istediği yerlere yönlendirir, koyunlar ise ona bağlıdır’ diyerek açıklamıştır. Diğer bir öğrenci

(Ö15-KV) oluşturduğu ‘doktor’ metaforunu ‘doktor iyidir ve kötülerle savaşır vatandaşlıkta böyledir vatanımıza karşı iyi şeyler yaparsak mutlu oluruz’ diyerek açıklamıştır.

Tablo 10: İlçe Merkezindeki Kız Öğrencilerin Metafor Algıları

Sıra	Cinsiyet	İlçe	Metafor	Benzetme Yönü	Kategori
1	K	İ	İş	Görev	Hak-ödev
2	K	İ	Hayat	Çeşitlilik	Hak-ödev
3	K	İ	Toplum	İhtiyaç	Hak-ödev
4	K	İ	Sevgi - Saygı	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
5	K	İ	Dayanışma	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
6	K	İ	Bulutlar	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
7	K	İ	Deniz	Sorumluluk (devlet birey karşılıklı)	İlişkiler
8	K	İ	Beyin	İşlev	Sistem
9	K	İ	Güneş Sistemi	Uyum	Sistem

Vatandaşlık algısına ilişkin olarak İlçe merkezindeki okulda metafor geliştiren (Ö18-Kİ) öğrenci ‘iş’ metaforunu ‘görevimizdir’ diyerek açıklamıştır. Bir diğer öğrenci (Ö19-Kİ) geliştirdiği ‘Hayat’ metaforunu ‘davranışları, alışkanlıkları, kötü ve iyi huyları sorgularız ve tartışırız’ şeklinde açıklamıştır. Başka bir öğrenci (Ö20-Kİ) ‘toplum’ metaforunu kullanmış ve ‘toplumu ilgilendiren, bilgilendiren, gelecekte bilinçli olmamızı sağladığından ötürü topluma benzer’ demiştir. Öğrenci (Ö22-Kİ) ‘dayanışma’ metaforunu oluşturmuştur ve ‘insanlar birbirlerini sevmezlerse birbirlerinden uzaklaşırlar ama birbirlerini severlerse dayanışma içinde olurlar ve herkes bir vatan oluşturur’ demiştir. Öğrenci (Ö23-Kİ) ‘bulut’ metaforunu ‘haklarımızı koruduğumuz zaman çok bulutlu ve güneşli bir havaya benzer, haksızlıklardan ve kötü olan her şeyden arınmış oluruz ama karanlık bir bulut ise haksızlıklara karşı gelemeyiz’ demiştir. Öğrenci (Ö24-Kİ) ‘deniz’ metaforunu ‘rüzgar ne tarafa eserse deniz de o tarafa doğru dalgalanır, insan yapması gerekenleri bilirse, gitmesi gereken yere gider yoksa ters yöne gidecektir’ demiştir. Öğrenci (Ö25-Kİ) ‘beyin’ metaforunu ‘insanın ne yapacağını söyler ve doğru yola yönlendirir, insanın beyni olmazsa vücuttaki fonksiyonlar arasında düzen olmazdı, eğer vatandaşlıkta olmasaydı ülkenin doğru düzgün düzeni olmazdı’ demiştir. Öğrenci (Ö26-Kİ) ‘güneş sistemi’ metaforunu ‘güneş sisteminde olan tüm olaylar birbirine uyumludur, eğer bir uyumsuzluk olsaydı denge bozulurdu, insanlarda görevini bilir ve üstüne düşeni yaparsa harika bir uyum olur ufak uyumsuzluklar bile tüm toplumu etkiler ve büyük sorunlara yol açabilir’ demiştir.

Tablo 11: Belde Merkezindeki Kız Öğrencilerin Metafor Algıları

Sıra	Cinsiyet	Belde	Metafor	Benzetme Yöntü	Kategori
1	K	B	Kitap	Çeşitlilik	Hak-ödev
2	K	B	Parmak	Farklılık	İlişkiler
3	K	B	Kardeşlik	Dayanışma	İlişkiler
4	K	B	Öğrenci	Farklılık	İlişkiler
5	K	B	Öğrenci	Sorumluluk (devlet- birey)	İlişkiler
6	K	B	Çiçek	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
7	K	B	Orman	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
8	K	B	Tükenmez Kalem	Sorumluluk	İlişkiler
9	K	B	Hayat	Sorumluluk	İlişkiler
10	K	B	Arkadaşlık	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
11	K	B	Cumhurbaşkanı	Sorumluluk	İlişkiler
12	K	B	Adalet	Sorumluluk	İlişkiler
13	K	B	Evin (Aile) Bireyleri	Bireyler Arası İlişkiler	İlişkiler
14	K	B	Ev	Sorumluluk	İlişkiler
15	K	B	Organlar	Birey - toplum ilişkisi	İlişkiler
16	K	B	Bayrak	Sorumluluk	İlişkiler
17	K	B	Yol Ayrımı	Seçim	Hak-ödev
18	K	B	Rüzgar	Çeşitlilik	Hak-ödev

Vatandaşlık algısına ilişkin olarak Belde merkezindeki okulda öğrenci (Ö28-KB) ‘parmak’ metaforunu ‘beş parmağın beşi bir değildir, insanlarda parmaklar gibidir, bir insan cömert ise diğeri cimridir, birisi mutlu iken diğeri üzülebilir’ demiştir. Başka bir öğrenci (Ö29-KB) ‘kardeşlik’ metaforunu ‘kardeşlik paylaşmak, iyi ve kötü zamanda beraber olmak, yardım etmektir vatandaşlıkta böyledir ve ihtiyacımız olduğunda birbirimize yardım ederiz’ demiştir. Diğer bir öğrenci (Ö31-KB) ‘öğrenci’ metaforunu ‘öğrencinin nasıl yapması gereken sorumlulukları varsa aynı vatandaşında sorumlulukları vardır’ demiştir. Öğrenci (Ö32-KB) ‘çiçek’ metaforunu ‘bir çiçeğin suyu ve bakımı düzenli olarak yapılırsa çiçek büyür, gelişir ama bakım yapılmazsa çiçek solar, bakımsızlıktan çiçeğin tüm hayatı etkilenir, bu durum toplumda da böyledir herhangi bir düzensizlik olduğunda bundan herkes etkilenir’ demiştir. Öğrenci (Ö34-KB) ‘tükenmez kalem’ metaforunu ‘insanlar nasıl bir kurala ya da şartlara uyuyorsa aynı tükenmez kalemin mürekkebi taşmadan belli bir düzen ile yazı yazmamızı sağladığı durum yaşanır ve tükenmez kalemde bir yere kadar yazar elbet bir gün mürekkebi biter aynı vatandaşın yani insanın yaşamının bitmesi gibi’ demiştir. Öğrenci (Ö35-KB) ‘hayat’ metaforunu ‘vatandaşlık hayat gibidir, hayatta yazıldığı senaryo gibi yazılanları yaşar ama hayatında insanı mutlu etme gibi bir görevi varsa bu vatanda yaşadığımız için bizimde vatandaşlık görevimiz vardır’ demiştir. Öğrenci (Ö36-KB) ‘arkadaşlık’ metaforunu ‘bir arkadaşımıza bir şey olduğunda

bütün imkânlarımızı onun için seferber eder ve beladan kurtarmaya çalışırız, vatanımızın da arkadaşına ihtiyacı vardır' demiştir. Öğrenci (Ö37-Kİ) 'cumhurbaşkanı' metaforunu 'cumhurbaşkanı çok şeyden sorumludur, aynı şekilde bir vatandaş da çok şeyden ve en önemlisi kendinden sorumludur' demiştir. Öğrenci (Ö40-Kİ) 'ev' metaforunu 'eve bakmazsan o ev kirlenir, örümcek ağı tutar ve her yer pis olur, vatandaşlıkta böyledir aslında' demiştir. Öğrenci (Ö41-KB) 'vücudun organları' metaforunu 'organlardan biri hastalanırsa, tüm organlar zarar görür, toplumda da durum bunun gibidir' demiştir. Öğrenci (Ö43-KB) 'yol ayrımı' metaforunu 'insanların hayattaki dönüm noktalarından biridir vatandaşlık ve insan iki yoldan biri seçer' demiştir. Öğrenci (Ö44-KB) 'rüzgâr' metaforunu 'her zaman eseceği ve coşacağı şeyleri bilir, bazen karayel, bazen lodos olmasını biliyor, vatandaşlık sert tepkilere karşı lodos tepkisi az olanlara karayel olur, insan vatandaşır eser, eser ve diner, insan ne zaman nerde eseceğini bilmeli bazen denizde lodos gibi bazen karada karayel gibidir' demiştir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırmada vilayet merkezindeki erkek öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin olarak geliştirdikleri metaforların "sorumluluk" değeri ekseninde şekillendiği, ilçe merkezindeki erkek öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforların ise "kardeşlik ve adalet" değerleri ekseninde şekillendiği tespit edilmiştir. Araştırmada belde merkezinde yaşayan erkek öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforların ise "millet" olgusu ile "yardımlaşma" ve "özgürlük" gibi değerlerden meydana geldiği bulunmuştur. Elde edilen bu bulgulara göre araştırmaya katılan erkek öğrencilerin vatandaşlık kavramını bir millete bağlı olma, toplum içerisinde sahip olunan sorumlulukları yerine getirme, adaletli olma, özgürlükçü olma, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmaya önem verme şeklinde algıladıkları söylenebilir. Kan'a (2009: 901) göre, iyi bir vatandaş olabilmek için bireyin öncelikli olarak eşitlik ve adalet kavramlarını benimsemesi, farklılıklara saygı duyması, bunun yanında sosyal adalet anlayışına sahip olması gerekmektedir. Hablemitoğlu ve Özmete'ye (2012: 43) göre, vatandaşlık kavramı hak ve sorumluluklarının farkında olmayı gerektirmektedir. Bu kapsamda araştırmada erkek öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin algılarının literatür ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Kapsamda araştırmada erkek öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin algılarının literatür ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Balbağ ve Türkcan (2017: 226) tarafından yapılan benzer bir çalışmada ilkökullü öğrencilerinin vatandaşlık algılarının incelenmesi amaçlanmış, toplam 537 ilkökullü öğrencisinin dâhil edildiği araştırmanın sonunda öğrencilerin vatandaşlık kavramını sosyal uyum, aidiyet, sorumluluk sahibi olma, toplumsal kurallara uyma, vatanseverlik, yardımlaşma, hoşgörülülük ve saygılı olma gibi değer ve kavramlar ile özdeşleştirdikleri tespit edilmiştir. Yılmaz (2013: 453) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim 8. Sınıf

öğrencilerinin vatandaşlık eğitiminde sıklıkla kullanılan vatandaşlık, eşitlik, hak, sorumluluk ve egemenlik kavramlarına ilişkin algılarının incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda öğrencilerin büyük bir bölümünün hak ve sorumluluk kavramlarına yönelik algılarının yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Yılmaz ve diğerleri (2009: 83) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin vatandaşlık kavramına ilişkin algılarının incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda öğrencilerin vatandaş kavramını “sorumluluk sahibi olan ve devlete karşı sorumluluklarını yetiren getirmekle yükümlü kişi” şeklinde algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan erkek öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin metaforlarının sorumluluk, eşitlik, yardımlaşma ve paylaşma gibi değerler üzerinde yoğunlaşmasının temelinde almış oldukları vatandaşlık ve demokrasi dersinin önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Nitekim literatürde yer alan çalışmalarda vatandaşlık ve demokrasi dersinden söz konusu değerlere yönelik ifadelerle sıklıkla yer verildiği belirtilmektedir. Çelikkaya (2013: 1716) tarafından bu konuda yapılan bir çalışmada ilköğretim sekizinci sınıf vatandaşlık ve demokrasi kitabında yer alan değerlerin incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda ünitelere yer alan değerlerin başında sırasıyla sorumluluk, milli, manevi ve insani değerlere duyarlı olma, eşitlik, yardımseverlik ve paylaşma değerlerinin geldiği rapor edilmiştir.

Araştırmada vilayet merkezindeki öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin olarak geliştirdikleri metaforların “toplumsal uyum”, “sorumluluk”, “vicdanlı olma” ve “iyilik” olgularından meydana geldiği bulunmuş, ilçe merkezindeki kız öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforların ise “görev ve sorumluluk”, “yardımlaşma ve dayanışma”, “temel hak ve özgürlükler” olgularından meydana geldiği tespit edilmiştir. Araştırmada belde merkezinde yaşayan kız öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforların ise “kardeşlik”, “paylaşmak ve yardımlaşmak”, “sorumluluk”, “kurallara uyma” ve “arkadaşlık” gibi değer ve olgulardan meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen bu bulgulara göre kız çocuklarının vatandaşlık kavramını toplumla uyum içinde yaşama, topluma karşı sorumluluk bilincine sahip olma, iyilik sahibi vicdanlı birey olma, kardeşlik duygusuna sahip olma, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmaya önem verme, paylaşma, toplumsal kurallara uyma ve arkadaşlık duygusuna sahip olma şeklinde algıladıkları söylenebilir.

Kız öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin algılarının bazı açılarından erkek öğrenciler ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Örneğin; kız öğrencilerin de erkek öğrenciler gibi vatandaşlık kavramını toplumsal sorumlulukları yerine getirme ile özdeşleştirdikleri görülmektedir. Bilindiği gibi literatürde geleceğin vatandaşlarının eleştirel düşünme becerisi gelişmiş, değişime açık, aktif ve sorumluluklarını bilen kişilerden oluşması gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Kan, 2009b: 896). Bunun yanında sorumluluk sahibi olmanın vatandaşlık bilincine sahip olmadaki temel kriterler arasında bulunduğu belirtilmektedir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2012: 39). Bu kapsamda kız ve erkek öğrencilerin vatandaşlık algılarına ilişkin metaforların

literatür ile uyumlu olduğu söylenebilir. Kız ve erkek öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin algılarının bazı açılardan benzerlik göstermesinin temelinde ise öğrencilerin benzer sosyo-demografik ve kültürel çevrelerde yetişmiş olmalarının, bunun yanında benzer eğitim düzeyine sahip olmalarının yattığı düşünülebilir. Bir diğer taraftan ise farklı metaforlar oluşturmaalrının nedeni olarak, cinsiyet faktörünün etkili olduğu düşünülebilir.

Ersoy ve Öztürk'e (2015: 975) göre, ilkokulda yer alan derslerde öğrencilere kazandırılması gereken bazı vatandaşlık değerleri bulunmaktadır. Örneğin; vatandaşlık değerleri arasında yer alan yurtseverlik algısı sosyal bilgiler dersi ile öğrencilere aktarılmaktadır (Yazıcı ve Yazıcı, 2010: 649; Tarman ve Kuran, 2014: 294; Merey ve diğerleri, 2012: 801). Bunun yanında ilköğretim sekizinci sınıfta yer alan vatandaşlık ve demokrasi dersi ile öğrencilerin temel vatandaşlık değerlerini ve demokratik kazanımları benimsemeleri amaçlanmaktadır (Ersoy, 2016: 70). Bu kapsamda yapılan bu çalışmada kız ve erkek öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin algılarının bazı konularda benzerlik göstermesinde öğrencilerin eğitim sistemi içerisinde benzer değerleri kazanmalarının, kazanılan birçok değer de vatandaşlık kavramı ile yakından ilişkili olmasının yattığı düşünülebilir. Nitekim literatürde yer alan çalışma bulguları da ilköğretim çağındaki öğrencilerin günlük yaşamlarında dikkate almaya çalıştıkları değerlerin başında saygı, dürüstlük, eşitlik, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik ve iyi insan olma gibi değerlerin geldiğini ortaya koymaktadır (Yiğittir ve Öcal, 2010: 412-413; Gömleksiz ve Cüro, 2011: 122).Yine literatürde yer alan araştırma bulguları ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinde vatandaşlık ve demokrasi dersine katılımın vatandaşlık sorumluluklarının öğretilmesine katkı sağladığını göstermektedir (Ersoy, 2016: 75).

Sonuç olarak, yapılan bu çalışmaya katılan ilköğretim öğrencilerinin vatandaşlık kavramına ilişkin metaforların sorumluluk, özgürlük, yardımlaşma, millet, toplumsal uyum, vicdanlı olma, temel hak ve özgürlükler, kardeşlik, paylaşmak ve yardımlaşmak, kurallara uyma ve arkadaşlık gibi değerlerden meydana geldiği tespit edilmiş, kız ve erkek öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin benzer metaforlara sahip oldukları görülmüştür. Araştırmada elde edilen bulguların literatür ile paralellik gösterdiği görülmüş, öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin metaforları üzerinde alınan eğitimin ve yaşanan sosyal çevrenin etkili olduğu düşünülmüştür. Bu çalışmanın sonuçları diğer araştırmacı, eğitimci ve programcılara farklılaşan dünya düzeni içinde algılarında farklılaşması adına yeni çalışmalar yapılması için kaynak oluşturabilir. Yukarıda yer alan tüm bu sonuçlardan yola çıkarak çalışmamızın bulguları paralelinde okullarımızda büyük bir özveri ile çalışan eğitimcilerin, öğrencilerin zihinlerinde oluşturdukları metaforları daha rahat anlayabilmeleri ve anlatabilmeleri adına, özellikle vatandaş/ vatandaşlık kavramlarını içeren metaforların analizlerine daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği önerilebilir. Bir diğer öneri ise vatandaşlık kavramı hakkında farklı bölgelerde yaşayan ve farklı çevrelerden gelen, sosyo-ekonomik durumu değişkeni göz önünde bulundurularak çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Balbağ, N. L., Türkcan, B. (2017). "İlkokul 4. Sınıf Öğrenci ve Öğretmenlerinin Küresel Vatandaşlık Algıları". *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 8(2), 216-249.
- Botha, E. (2009). Why metaphor matters in education, *South African Journal of Education*, 5, 431-444.
- Çelikkaya, T. (2013). "Ortaokulda Doğrudan Kazandırılacak Değerlerin Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Kitabına Yansıma Düzeyleri". *Turkish Studies*, 8(8), 1715-1731.
- Çubukçu, A. (2013). "Türkiye'de Dijital Vatandaşlık Algısı ve Bu Algıyı İnternetin Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımı ile Artırma Yöntemleri". *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5, 148-174.
- Ersoy, A. F. (2012). "Annelerin Vatandaşlık Algısı, Çocuklarında Vatandaşlık Bilinci Geliştirme Uygulamaları ve Karşılaştıkları Sorunlar". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 2111-2124.
- Ersoy, A. F. (2016). "Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve Öğrencilerinin Algısı". *İÜEF Dergisi*, 17(3), 67-83. DOI: 10.17679/ieufd.17345163
- Ersoy, A. F., Öztürk, F. (2015). "Bir Vatandaşlık Değeri Olarak Yurtseverlik: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Algısı". *Elementary Education Online*, 14(3), 974-992.
- Gömleksiz, M. N., Cüro, E. (2011). "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-134.
- Hablemitoğlu, Ş., Özmete, E. (2012). "Etkili Vatandaşlık Eğitimi İçin Bir Öneri". *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 39-54.
- Kan, Ç. (2009a). "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık". *PÜEF Dergisi*, 26, 25-30.
- Kan, Ç. (2009b). "Değişen Değerler ve Küresel Vatandaşlık Eğitimi". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 895-904.
- Kaymakcan, R., Meydan, H. (). "Demokratik Vatandaşlık ve Din Öğretimi: Yeni Yaklaşımlar ve Türkiye'de DKAB Dersleri Bağlamında Bir Değerlendirme". *İÜEF Dergisi*, 1(1), 29-53.
- Merey, Z., Karatekin, K., Kuş, Z. (2012). "İlköğretimde Vatandaşlık Eğitimi: Karşılaştırmalı Kuramsal Bir Çalışma". *GEFAD*, 32(3), 795-821.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Morgan, G. (1980). Paradigms, metaphors, and puzzle solving in organizational analysis, *Administrative Science Quarterly*, 12, 605-622.
- Radman, Z. (1997). *Metaphors: figures of the minds*, Netherlands: Kluwer Academic.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24, 459-496.
- Tarman, B., Kuran, B. (2014). "Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersindeki Değerlerin Öğrenilme Düzeyleri ile Çevre İlişkisi Hakkında Öğretmen Görüşleri". *GEFAD*, 34(2), 293-319.
- Topkaya, Y., Coşkun, K. (2016). "Küresel Vatandaşlık Bilinci Üzerinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Etki Boyutu". *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 238-252.
- Toraman, Ç., Gözütok, F. D. (2014). "İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Programı'nın (2010) Değerlendirilmesi". *İlköğretim Online*, 13(3), 954-979

-
- Yavuz, N., Duman, T., Karakaya, N. (2016). *İnsan Hakları ve Demokrasi: Vatandaşlık Bilgisi*. 3. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Yazıcı, S., Yazıcı, F. (2010). "Yurtseverlik Eğitimi: Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Algı, Tutum ve Eğitimsel Uygulamalarına Yönelik Bir Araştırma". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 649-660.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A., Tunç, Şahin, C., Bengiç, G. (2009). "İlköğretim Öğrencilerinin Devlet, Vatandaş, Demokrasi ve İnsan Hakları Kavramlarına İlişkin Algıları". *I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 77-84.
- Yılmaz, K. (2013). "İlköğretim Öğrencilerinin Vatandaşlık Eğitimi İle İlgili Temel Kavramlara İlişkin Algılarının İncelenmesi". *HÜEF Dergisi*, 28(1), 453-463.
- Yiğittir, S., Öcal, A. (2010). "İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri". *SÜSBE Dergisi*, 24, 407-416.